

QUICKSCAN NATUUR
T.B.V.
HERINRICHTINGSPLAN
VENLOOP IN SLABROEK

Juli 2016

drs. N.E. Ettema drs. J.H.A.M. van der Wijst

In opdracht van ARK

Colofon

Quicksan natuur t.b.v. herinrichtingsplan Venloop in Slabroek

drs. N.E. Ettema drs. J.H.A.M. van der Wijst

In opdracht van ARK

juni 2016

Inhoud

QUICKSCAN NATUUR	1
T.B.V.	1
HERINRICHTINGSPLAN	1
VENLOOP IN SLABROEK	1
1. AANLEIDING EN OPZET	3
1.1. inleiding en achtergrond	3
1.2. Ligging plangebied	4
1.3. Achtergronden van de Flora- en faunawet	5
2. NATUURWAARDEN	7
2.1. Werkwijze	7
2.2. Gebiedskarakteristiek/biotopen	7
2.3. Aanwezige natuurwaarden	8
3. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	11
LITERATUUR	14
BIJLAGE 1	15

1. AANLEIDING EN OPZET

1.1. inleiding en achtergrond

Aanleiding voor deze quick scan Flora- en Faunawet is de voorgenomen herinrichting van de Venloop met als doel het herstel van de oorspronkelijke hydrologie.

In 2016 wordt een uitgewerkt inrichtingsvoorstel ingediend bij de provincie. Direct na de zomer van 2016 kan gestart worden met de beoogde werkzaamheden. Daaraan voorafgaand zal moeten worden nagegaan hoe rekening gehouden kan en moet worden met de aanwezige gebiedswaarden.

Hiertoe ligt voor u een verkennend ecologisch onderzoek (quickscan) dat aangeeft op welke wijze op grond van de Flora- en Faunawet met de in het gebied aanwezige waarden omgegaan dient te worden.

Hiervoor zijn de beoogde ingreepplekken enkele malen bezocht en zijn statussoorten in beeld gebracht. Tegelijkertijd is in 2015 en 2016 een volledige gebiedsinventarisatie uitgevoerd (nulmeting) die over enkele jaren herhaald moet worden om het effect van de beoogde ingrepen te kunnen meten.

Deze rapportage geeft inzicht in de maatgevende aanwezige natuurwaarden en de mogelijk daarmee samenhangende consequenties vanuit de actuele wet- en regelgeving. Omdat in de regio geen Habitat- of Vogelrichtlijngebieden zijn aangewezen betreft blijft het onderzoek beperkt tot de soortbescherming in de Flora- en faunawet.

1.2. Ligging plangebied

Ligging van het plangebied (rood)

1.3. Achtergronden van de Flora- en faunawet

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en Faunawet van kracht. In deze wet is de bescherming van inheemse wilde planten en dieren geregeld en deze vormt daarmee de vervanging van een aantal eerdere wetten alsmede de implementatie op nationaal niveau van de soortbescherming uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Implementatie van de soortbescherming in bijvoorbeeld bestemmingsplannen is dus in principe niet meer nodig. In verband met de uitvoerbaarheid van bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen dient echter wel rekening te worden gehouden met soortbescherming en dan met name de aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied.

De Flora- en faunawet gaat uit van het 'nee, tenzij'-principe. Bepaalde handelingen en ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk. In de wet is een aantal verbodsbepalingen opgenomen dat van belang is bij ruimtelijke ingrepen.

Voor beschermde planten op hun groeiplaats geldt het volgende verbod:

- Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse soort te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Voor beschermde dieren in hun natuurlijke leefomgeving geldt:

- Het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort opzettelijk te verontrusten.
- Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- Het is verboden eieren van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Voor ruimtelijke ingrepen is in sommige gevallen een ontheffing (ex art. 75 Flora- en faunawet) mogelijk. Daarbij wordt in de huidige uitvoeringspraktijk gewerkt met vier categorieën beschermde soorten. Hieronder zijn de vier beschermingsregimes kort beschreven.

Het zwaarste beschermingsregime

Voor beschermde vogels (ook algemene soorten) is geen ontheffingsmogelijkheid aanwezig. Dit betekent dat een strijdigheid met de verbodsbepalingen ten allen tijde dient te worden voorkomen.

Het zware beschermingsregime

Voor soorten uit bijlage IV uit de Habitatrichtlijn en andere beschermde soorten (m.u.v. vogels) met de status bedreigd, ernstig bedreigd of uitgestorven in een Rode Lijst kan een ontheffing slechts worden verleend indien:

- er geen andere bevredigende oplossing bestaat, en;

- sprake is van een dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu gunstige effecten, en;
- geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Het middelste beschermingsregime

Voor beschermde soorten die niet onder het zwaarste, zware of lichte regime vallen kan een ontheffing slechts worden verleend indien:

- geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Het lichte beschermingsregime

Hieronder valt een aantal algemeen voorkomende beschermde soorten (m.u.v. vogels). Op termijn zal voor deze soorten een vrijstelling gaan gelden waardoor dus geen ontheffing meer nodig is om de soort te verstoren, verjagen of verplaatsen in het kader van een ruimtelijk project. Op dit moment dient formeel nog een ontheffing te worden aangevraagd die echter normaalgesproken zonder meer kan worden verleend.

Mitigerende maatregelen

Wanneer sprake is van grootschalige ingrepen die erop zijn gericht om knelpunten in het systeem op te heffen en biotoopontwikkeling mogelijk te maken, zal er vaak sprake zijn van inrichtings- en/of herstelmaatregelen. Voor zulke maatregelen geldt géén vrijstelling op basis van de Gedragscode natuurbeheer. In deze gevallen moet de beheerder wél een Flora- en faunawet ontheffing aanvragen.

Eventueel kan een ontheffing gemakkelijker worden verkregen als een **mitigatieplan** wordt opgesteld (en nageleefd). Het verdient aanbeveling een dergelijk mitigatieplan vooraf te laten goedkeuren door het Ministerie van EZ (in de vorm van een afwijzing van de ontheffingsaanvraag). Wanneer het treffen van mitigerende maatregelen niet mogelijk is of onvoldoende soelaas biedt, dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Het verkrijgen van een ontheffing is aan strikte voorwaarden gebonden. Deze verschillen afhankelijk van de beschermde status van de soort waarvoor ontheffing wordt aangevraagd. In alle gevallen blijft de zorgplicht onverminderd van toepassing.

2. NATUURWAARDEN

2.1. Werkwijze

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van meerdere onderzoeken tussen 2009 en 2016. In 2015 en 2016 is een aquatisch-ecologisch onderzoek uitgevoerd, waarbij ook de flora en de malacofauna van de Venloop en het doorstroomoeras is onderzocht om de nulsituatie vast te stellen. De actuele situatie is vastgelegd in de Quick scan die is gemaakt op 15 juli 2016. De aandacht heeft zich daarbij primair gericht op beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet. Ook is gebruik gemaakt van eerdere waarnemingen vanuit landelijke registratiesystemen zoals Waarneming.nl.

Inventarisaties zijn gedaan op grond van geluid- en zichtwaarnemingen en determinaties achteraf. Er heeft geen aanvullende vleermuisinventarisatie plaats gehad met batdetectoren.

Er is een specifiek onderzoek gedaan naar de mogelijk in het gebied voorkomende Waterspitsmuis (life-traponderzoek).

2.2. Gebiedskarakteristiek/biotopen

De bovenloop van de Venloop is in de vorige eeuw gegraven om het overvloedige kwel- en regenwater af te voeren ten behoeve van de landbouw. In het plangebied zijn de landbouwgronden aangekocht en ontstaat de mogelijkheid om de hydrologie te herstellen. Dwars door de bovenloop gaan twee breuken en aan het einde van het plangebied ligt een derde breuk. De graslanden in de bovenloop zijn niet bij de ruilverkaveling betrokken geweest en hebben nog het oude bodemprofiel en slotenstructuur. Nadat begin 2000 de kavelsloten zijn opgestuwd, zijn in enkele jaren weer planten verschenen, die kenmerkend zijn voor Blauwgrasland. Wegens dit oorspronkelijke karakter is naast de flora ook de malacofauna onderzocht.

De Venloop is oorspronkelijk een bronbeek, die ontspringt in een doorstroommoeras. Deze vorm van bronbeken zijn uiterst zeldzaam. Daarbij is de watersamenstelling door de aanwezigheid van de breuken zeer bijzonder: matig voedselrijk en licht gebufferd door de diepe kwel langs de breuken.

Enkele sloten in de bovenloop die al enkele jaren niet meer worden geschoond tonen het beeld van de toekomstige ontwikkelingen in het plangebied.

2.3. Aanwezige natuurwaarden

Zoogdieren

In en om de Venloop zijn woelrat, rosse woelmuis en bosmuis algemeen. Er is geen onderzoek met de batdetector uitgevoerd, maar in de omgeving komen 4 soorten vleermuizen voor, die foerageren langs de bosranden en lijnvormige structuren van de elzensingels. In één oudere els is een nestholte met aalstreep vast gesteld, die mogelijk door vleermuizen wordt gebruikt. Met braakbalonderzoek is aangetoond, dat de ondergrondse woelmuis en meerdere soorten spitsmuizen aanwezig zijn en mogelijk de waterspitsmuis. Het beekdal is foerageergebied van de dassen.

Ondergrondse woelmuis

Vogels

Omdat de ingreep buiten het broedseizoen plaats vindt, is er geen broedvogelmonitoring uitgevoerd. Wel zijn de aanwezige distels en de elzen belangrijke voedselbronnen voor putters en sijzen. Het beekdal wordt door nachtzwaluwen gebruikt als foerageergebied.

Amfibieën

In de Venloop zijn larven aangetroffen van de kamsalamander; de heikikker is vastgesteld met foto en geluid en de rugstreeppad met koorzang. Alle drie soorten zijn in lage dichtheden in het beekdal aanwezig en daardoor uiterst kwetsbaar. Deze soorten staan in bijlage IV van de Habitatrictlijn.

Bruine kikker, kleine watersalamander en gewone pad zijn meer algemeen, maar niet talrijk.

Heikikker in de bovenloop van de Venloop

Reptielen

De levendbarende hagedis prefereert naast heidevelden en bosranden ook natte terreinen. Ze is meerdere malen waargenomen in het beekdal als ook tijdens de quick scan langs de loop.

Malacofauna

Bij het onderzoek zijn in de Venloop vijf meer algemene soorten slakken en één erwtenmosseltje gevonden en in de aangrenzende natte graslanden negen soorten, waaronder de brede korfslak, de moerastolslak en de minder gewenste leverbotslak.

Macrofauna

In de Venloop zijn drie soorten kokerjuffers, één haftensoort en de voor de Maashorst bijzondere steenvlieg *Nemoura cinerea* gevonden. Deze laatste soort is een van de weinige steenvliegen, die zich heeft aangepast aan bronbeken met kwelwater. Ze overleeft zelfs droog vallen in de zomermaanden, doordat ze als ei dit overbrugt. Haar aanwezigheid benadrukt het bijzondere karakter van de Venloop.

Nemoura cinerea, larve

Nemoura cinerea, imago

Libellen

Tijdens de quick scan vloog een mannetje weidebeekjuffer langs de loop en in 2015 zijn bandheidelibellen ei afzettend gezien. Doelsoort van dit project is de bronlibel; ze is karakteristiek voor smalle bronbeken.

Paringswiel van de bandheidelibel

Planten

In de Venloop groeien geen beschermde plantensoorten, maar duizendknoopfonteinkruid is een kenmerkende soort voor kwelwater. Ze groeit op twee plaatsen in de Venloop.

In de natte graslanden groeien meerdere ook beschermde soorten van Blauwgrasland zoals tormentil, kale jonker, moeraskartelblad, sterzegge, moerasviooltje, melkeppe en verschillende veenmossen.

3. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

- De aanwezigheid van drie soorten amfibieën van bijlage IV van de Habitatrictlijn vereist bij grote ingrepen in het plangebied een mitigatieplan. Zie Hfst. 1.3 Mitigerende maatregelen. Door het verhogen van de bodem van de Venloop wordt deze ongeschikt als voortplantingswater van deze soorten. Binnen enkele jaren zal de loop dicht groeien zoals te zien is aan de zuidelijke tak in de bovenloop, die al enkele jaren niet meer geschoond wordt. De bodem van deze sloten zijn niet verhoogd.

Zuidelijke tak in de bovenloop van de Venloop voorjaar 2016 vlak boven de stuw

- Ook in de Venloop nadert het bezinksel van ijzeroxide het wateroppervlak en groeit de loop dicht.

Dicht groeien van de Venloop boven de stuw

- De larven van de salamandersoorten blijven de gehele zomer in het voortplantingswater en bij ongunstige omstandigheden ook in het najaar en de winter. De werkzaamheden moeten daarom begeleid worden door een deskundige ecoloog.

Neotene larve van de kamsalamander, die heeft overwinterd in het voortplantingswater
Stichting Natuurorganisaties de Maashorst juli 2016

- In het mitigeringsplan moeten enkele voortplantingswateren worden opgenomen. De voormalige akker aan de zuidzijde van de Venloop is erg geschikt om een poel van voldoende omvang aan te leggen. Kleine ondiepe poelen groeien zeer snel dicht en vergen veel onderhoud. In de huidige loop kunnen ook enkele kommen gemaakt worden.
- In het gewijzigde inrichtingsplan blijven de twee stuwen in het gebied aanwezig om mogelijke verdroging van het beekdal te voorkomen. Op een later tijdstip kunnen ze indien gewenst, nog verwijderd worden. In de oorspronkelijke hydrologische situatie was het beekdal te nat voor landbouw. Zoals aan de boven vermelde situatie in de bovenloop is vast te stellen, is de kans reëel, dat de Venloop binnen enkele jaren dicht zal groeien en het water via de graslanden zal afwateren. Het oorspronkelijke doorstroommoeras is hiermee dan weer gerealiseerd.
- Op een later tijdstip verwijderen van beide kunstwerken vergt extra kosten en de kwetsbare graslanden zullen door zware machines beschadigd worden, omdat de stuwen dan midden in het doorstroommoeras liggen.
- De plaatsen, waar de stuwen verwijderd worden, zijn geschikt om een kom van enige omvang te maken. Er hoeft dan minder grond verplaatst te worden.

LITERATUUR

- Ettema N., Amfibieën van De Maashorst. Natuur- en Milieuverenigingen De Maashorst Uden. 2012
- Ettema N., Libellen van De Maashorst. Natuur- en Milieuverenigingen De Maashorst Uden. 2012
- Ettema N., J. van der Wijst. Stand van de Natuur in De Maashorst. Natuur- en Milieuverenigingen De Maashorst Uden. 2012
- Iris Golsteijn, Kira de Bruin. Inventarisatie Onderzoek Muizen Natuurgebied de Maashorst. Stg. Natuurorganisaties De Maashorst 2016
- Iris van der Laan, Nico Ettema. Monitoring Maashorst, Groote Wetering & Venloop. Stg. Natuurorganisaties De Maashorst 2016
- Meijden Ruud van der, Heukels' Flora van Nederland. Wolters-Noordhoff. 2005

BIJLAGE 1

Streeplijst 2016-07-15

Maashorst - Beekdal

- 1 Akkerkers - *Rorippa sylvestris* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370220>
15 Boerenzwaluw - *Hirundo rustica* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370209>
1 Boompieper - *Anthus trivialis* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370208>
2 Bruin zandoogje - *Maniola jurtina* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370214>
1 Bruine Kikker - *Rana temporaria* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370217>
1 Zuidelijk Spitskopje - *Conocephalus fuscus* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370215>
1 Das - *Meles meles* ter plaatse Sporen link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370221>
1 Duizendknoopfonteinkruid - *Potamogeton polygonifolius* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370205>
1 Europese hanenpoot - *Echinochloa crus-galli* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370222>
1 Gewoon Spitskopje - *Conocephalus dorsalis* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370211>
1 Glanshaver - *Arrhenatherum elatius* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370240>
9 Groot koolwitje - *Pieris brassicae* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370212>
1 Grote Groene Sabelsprinkhaan - *Tettigonia viridissima* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370216>
1 Grote kattenstaart - *Lythrum salicaria* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370229>
1 Grote wederik - *Lysimachia vulgaris* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370230>
1 Holpijp - *Equisetum fluviatile* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370227>
1 Kale jonker - *Cirsium palustre* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370228>
1 Levendbarende Hagedis - *Zootoca vivipara* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370223>
1 Liggende ganzerik - *Potentilla supina* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370225>
1 Melkeppe - *Peucedanum palustre* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370226>
1 Moeraskartelblad - *Pedicularis palustris* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370235>
1 Moerasspirea - *Filipendula ulmaria* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370231>
1 Moeraswalstro - *Galium palustre* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370232>
2 Putter - *Carduelis carduelis* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370207>
1 Scherpe zegge - *Carex acuta* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370210>
1 Scherpe zegge x Zwarte zegge - *Carex x elytroides* (*C. acuta* x *nigra*) ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370234>
1 Sterzegge - *Carex echinata* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370233>
1 Timoteegras - *Phleum pratense* subsp. *pratense* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370239>
1 Tormentil - *Potentilla erecta* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370224>
1 Tuinfluiter - *Sylvia borin* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370204>
2 Veldrus - *Juncus acutiflorus* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370236>
1 Weidebeekjuffer - *Calopteryx splendens* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370219>

1 Zachte berk - *Betula pubescens* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370206>
1 Zwarte els - *Alnus glutinosa* ter plaatse Nestboom specht link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370218>

Maashorst - Slabroek

1 Akkerdistel - *Cirsium arvense* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370250>
1 Atalanta - *Vanessa atalanta* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370262>
1 Duizendblad - *Achillea millefolium* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370253>
1 Duizendknoopfonteinkruid - *Potamogeton polygonifolius* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370246>
1 Egelboterbloem - *Ranunculus flammula* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370257>
1 Gelderse roos - *Viburnum opulus* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370256>
1 Gewone rolklaver - *Lotus corniculatus* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370248>
1 Grasmuur - *Stellaria graminea* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370242>
1 Grote egelskop s.l. - *Sparganium erectum* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370244>
1 Grote waterweegbree - *Alisma plantago-aquatica* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370245>
1 Jakobskruid s.l. - *Jacobaea vulgaris* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370241>
1 Kale jonker - *Cirsium palustre* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370249>
1 Klein streepzaad - *Crepis capillaris* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370260>
2 Kleine Watersalamander - *Lissotriton vulgaris* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370247>
1 Kraailook - *Allium vineale* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370243>
1 Liggende ganzerik - *Potentilla supina* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370254>
1 Moerasandoorn - *Stachys palustris* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370261>
1 Oranje zandoogje - *Pyronia tithonus* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370252>
1 Poelruit - *Thalictrum flavum* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370237>
1 Sint-Janskruid - *Hypericum perforatum* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370259>
1 Tiendoornige stekelbaars - *Pungitius pungitius* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370258>
1 Vlasbekje - *Linaria vulgaris* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370255>
1 Wolfspoot - *Lycopus europaeus* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370251>
1 Zwartkop - *Sylvia atricapilla* ter plaatse link: <http://waarneming.nl/waarneming/view/121370263>
1 Zwartsprietdikkopje - *Thymelicus lineola* ter plaatse link:
<http://waarneming.nl/waarneming/view/121370238>

